

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	V
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXV
GİRİŞ.....	1
1. Çalışmanın Konusu, Amacı, Önemi ve Kavramları	1
2. Çalışmanın Planı, Yöntemi ve Sınırları	5
3. Literatür Taraması ve Çalışmanın Literatürdeki Yeri.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK SORUMLULUK VE ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞUNUN SORUMLULUK HUKUKUNDAKİ YERİ

1. Eski Toplumlarda Sorumluluk.....	15
1.1.Sami Kültür.....	16
1.2.Roma.....	20
1.3.İslâmiyet Öncesi Araplar.....	26
1.4.İslâmiyet Öncesi Türkler	27
2. Sorumluluğun Kavramsal Çerçevesi	29
2.1.İslâm Hukukunda.....	29
2.1.1. Zimmet.....	29
2.1.2. Uhde	30
2.1.3. Cebr.....	30
2.1.4. Garâmet.....	30
2.1.5. Damân	31
2.1.6. Mes'ûliyet.....	33

2.2. Türk Hukukunda.....	34
3. Sorumluluk Türleri	35
3.1. Sorumluluğun Konusu Açısından (... ile Sorumluluk).....	35
3.1.1. Şahıs ile Sorumluluk.....	36
3.1.2. Malvarlığı ile Sorumluluk	36
3.2. Sorumluluğun Kaynağı Açısından (... den Sorumluluk).....	37
3.2.1. Genel Olarak	37
3.2.2. Damânu'l-akd (Akitten Doğan Hukukî Sorumluluk).....	41
3.2.2.1. Genel Olarak.....	41
3.2.2.2. İslâm Hukukunda.....	41
3.2.2.3. Türk Hukukunda.....	43
3.2.2.4. Değerlendirme.....	43
3.2.3. Damânu'l-ıtlâf (Haksız Fiilden Doğan Hukukî Sorumluluk).....	44
3.2.3.1. Genel Olarak.....	44
3.2.3.2. İslâm Hukukunda.....	45
3.2.3.2.1. İtlâf.....	46
3.2.3.2.2. Gasp.....	47
3.2.3.3. Türk Hukukunda.....	48
3.2.3.4. Değerlendirme.....	49
3.2.4. Damânu'l-ılzâm (Kanundan Doğan Hukukî Sorumluluk).....	50
3.2.4.1. İslâm Hukukunda.....	50
3.2.4.2. Türk Hukukunda.....	52
3.2.4.3. Değerlendirme.....	53
3.3. Sorumlu Olan Şahıs Açısından.....	53
3.3.1. Kendi Fiilinden Sorumluluk	53
3.3.2. Başkasının Fiilinden Sorumluluk.....	54
3.4. Sorumluluğun Niteliği Açısından	58
3.4.1. Dinî Sorumluluk.....	58
3.4.2. Hukukî Sorumluluk-Cezaî Sorumluluk Ayrımı	60
3.4.2.1. Genel Olarak.....	60

3.4.2.2. Hukukî Sorumluluk.....	61
3.4.2.3. Cezaî Sorumluluk	62
3.4.2.4. Hukukî Niteliği Tartışmalı Olan Bazı Müesseseler	63
3.4.2.4.1. Diyetin Hukukî Niteliği.....	63
3.4.2.4.2. Sirkatin Hukukî Niteliği	65
3.4.2.4.3. Gaspın Hukukî Niteliği.....	66
3.5.Sorumluluğun Kusura Dayanıp Dayanmaması Açısından.....	67
3.5.1. Kusura Dayanan (Sübjektif) Sorumluluk.....	67
3.5.1.1. Genel Olarak.....	67
3.5.1.2. Kusur İlkesinin Ortaya Çıkışı	70
3.5.1.3. Kusur İlkesinin Sorgulanması.....	71
3.5.2. Kusura Dayanmayan (Objektif) Sorumluluk.....	77
3.5.2.1. Genel Olarak.....	77
3.5.2.2. Kusura Dayanmayan Sorumluluğun Ortaya Çıkışı.....	78
3.5.2.3. Kusura Dayanmayan Sorumluluğu Açıklayan Düşünceler.....	80
3.5.2.3.1. Menfaat-Zarar Dengesi.....	80
3.5.2.3.2. Objektif Özen Gösterme.....	82
3.5.2.3.3. Hukukî Alan Hâkimiyeti	82
3.5.2.3.4. Tehlike	83
3.5.2.3.5. Fedakârlığın Denkleştirilmesi	83
3.5.2.3.6. Hakkaniyet.....	84
3.5.2.3.7. Hukuka Aykırılık.....	85
3.5.2.3.8. Anormallik	86
3.5.2.3.9. İspat Sorunu.....	86

İKİNCİ BÖLÜM

ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

1. Genel Olarak.....	89
2. Adam Çalıştırmanın Kavramsal Çerçevesi.....	90
2.1.Genel Olarak.....	90

2.2. Adam Çalıştıran.....	91
2.3. Çalışan.....	94
2.4. Çalıştırma İlişkisi.....	95
2.5. Zarar Gören (Mağdur).....	98
3. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunun Şartları.....	99
3.1. Genel Şartlar.....	100
3.1.1. Fiil.....	103
3.1.1.1. Genel Olarak Fiil Kavramı	103
3.1.1.2. Fiilin Türleri	103
3.1.1.2.1. İcrai Fiil (Yapma)-İhmali Fiil (Yapmama) Ayrımı.....	104
3.1.1.2.2. Diğer Fiil Ayrımları	106
3.1.1.3. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Fiil	107
3.1.2. Zarar.....	108
3.1.2.1. Genel Olarak Zarar Kavramı	108
3.1.2.2. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Zararın Türleri	108
3.1.2.2.1. Maddî Zarar-Manevî Zarar Ayrımı	109
3.1.2.2.1.1. Maddî Zarar	109
3.1.2.2.1.2. Manevî Zarar	110
3.1.2.2.2. Diğer Zarar Ayrımları.....	111
3.1.2.2.3. İslâm Hukukunun Zarar Türlerine Yaklaşımı...	112
3.1.3. İlliyet Bağı	116
3.1.3.1. Genel Olarak İlliyet Bağı Kavramı.....	116
3.1.3.2. İlliyet Bağı Teorileri ve Sebeplerin İctimâî.....	117
3.1.3.3. İslâm Hukukunda İlliyet Bağı: Mübâşeret ve Tesebbüb.....	120
3.1.3.3.1. Genel Olarak Mübâşeret ve Tesebbüb Kavramları.....	121
3.1.3.3.2. Mübâşeret ve Tesebbüb Hâllerinin Sorumluluktaki Rolü.....	122
3.1.3.3.2.1. Genel Olarak	122

3.1.3.3.2.2. Mübâşir ile Mütesebbibin Bir Arada Bulunması Hâlinde Sorumluluk ve İstisnaları	123
3.1.3.3.2.3. Mütesebbiblerin Bir Arada Bulunması Hâlinde Sorumluluk	127
3.1.3.3.3. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Mübâşeret ve Tesebbüb	127
3.1.3.4. Türk Hukukunda Uygun İliyet Bağı Teorisi	130
3.1.3.5. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda İliyet Bağı.....	131
3.1.3.6. İliyet Bağını Kesen Sebepler	133
3.1.3.6.1. Mücbir Sebep	134
3.1.3.6.2. Zarar Görenin Kusuru	135
3.1.3.6.3. Üçüncü Kişinin Kusuru	138
3.1.4. Hukuka Aykırılık ve Kusurun Etkisi	139
3.1.4.1. Genel Olarak Hukuka Aykırılık	139
3.1.4.2. Teaddî.....	142
3.1.4.2.1. Kavram Olarak Teaddî.....	143
3.1.4.2.2. Kapsam Olarak Teaddî	144
3.1.4.2.2.1. Teaddînin Hukuka Aykırılık Olduğu Görüşü	144
3.1.4.2.2.2. Teaddînin Hukuka Aykırılıkla Birlikte Kusuru da Kapsadığı Görüşü	146
3.1.4.2.2.3. Değerlendirme	147
3.1.4.3. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Hukuka Aykırılık.....	153
3.1.4.4. Hukuka Uygunluk Sebepleri	154
3.1.4.4.1. Hakkın Kullanımı	154
3.1.4.4.2. Zarar Görenin Rızası.....	155
3.1.4.4.3. Yetkili Makamın İzni	157
3.1.4.4.4. Zorunluluk Hâli	157
3.1.4.4.5. Meşru Müdafaa	158
3.1.4.5. Kusur ve Sorumluluğa Etkisi	159
3.1.4.5.1. Genel Olarak Kusur Kavramı	159
3.1.4.5.2. Kusurun Türleri	161
3.1.4.5.2.1. Kasıt	161

3.1.4.5.2.2. İhmal	162
3.1.4.5.3. Kusurun Fonksiyonları	163
3.1.4.5.4. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Kusurun Etkisi	165
3.2. Özel Şartlar	166
3.2.1. Çalışanın Adam Çalıştıranına Bağımlılığı	166
3.2.1.1. Genel Olarak	166
3.2.1.2. Bağımlılık İlişkisi Kavramı	167
3.2.1.3. Bağımlılık İlişkisinin Tespiti	168
3.2.1.3.1. Genel Olarak	168
3.2.1.3.2. Bağımlılık İlişkisinin Tespitini Güçleştiren Gelişmeler	168
3.2.1.3.3. Bağımlılık İlişkisinin Tespitinde Başvurulabilecek Ölçütler ve Değerlendirme	170
3.2.2. Zararın Çalışanın İşi Görmesi Esnasında ve İş Dolayısıyla Meydana Gelmesi (Fonksiyonel Bağ)	173
3.2.2.1. Fonksiyonel Bağ Kavramı	173
3.2.2.2. Fonksiyonel Bağın Özü: Zarar-Menfaat Dengesi	174
3.2.2.3. Fonksiyonel Bağın Tespiti	176
3.2.2.4. Bağın Kesilmesi: Ecîrin Teaddîsi	177
3.2.3. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunu Ortadan Kaldıran Durumlar	179
3.2.3.1. Genel Olarak	179
3.2.3.2. Çalışanı Seçmede Özen	182
3.2.3.3. Çalışana Talimat Vermede Özen	183
3.2.3.4. Çalışanı Denetleme ve Gözetlemede Özen	184
3.2.3.5. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunu Ortadan Kaldıran Diğer Durumlar	185
3.2.3.5.1. İlliyet Karînesinin Çürütülmesi	185
3.2.3.5.2. İşletme Düzenine İlişkin Karînenin Çürütülmesi	185
3.2.3.5.3. Sorumsuzluk Anlaşması	186
3.2.3.5.3.1. Genel Olarak	186

3.2.3.5.3.2. İslâm Hukukunda	187
3.2.3.5.3.3. Türk Hukukunda	190
3.2.3.5.3.4. Değerlendirme	191
4. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğunun Hukukî Niteliği	191
4.1. İslâm Hukukunda	192
4.2. Türk Hukukunda	192
4.3. Değerlendirme	194

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADAM ÇALIŞTIRANIN

SORUMLULUĞUNUN DOĞDUĞU HÂLLER

1. Genel Olarak	199
2. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğunun Genel Norm Niteliği ve Özel Hüküm-Genel Hüküm İlişkisi	201
3. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğunun İş Görme Akitleriyle İlişkisi.....	202
4. İcâre Akdi	203
4.1. Tanımı, Kapsamı ve Konusu	203
4.2. İcâre-i Âdemî (Hizmet Sözleşmesi)	205
4.2.1. İslâm Hukukunda	205
4.2.1.1. Türleri	205
4.2.1.1.1. Ecîr-i Hâs	205
4.2.1.1.2. Ecîr-i Müsterek	205
4.2.1.2. Ecîrlerin Sorumlulukları	206
4.2.1.3. Ecîrlerin Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi	208
4.2.2. Türk Hukukunda	208
4.2.3. Örnek Olaylar	209
4.3. İstisnâ` Akdi (Eser Sözleşmesi)	222
4.3.1. İslâm Hukukunda	222
4.3.2. Türk Hukukunda	223

4.3.3. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi.....	224
4.3.4. Örnek Olaylar	225
5. Çıracılık Akdi	229
5.1. Genel Olarak	229
5.2. İslâm Hukukunda.....	230
5.3. Türk Hukukunda.....	231
5.4. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi	233
5.5. Örnek Olaylar	233
6. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	239
6.1. Genel Olarak	239
6.2. İslâm Hukukunda Hidâne	240
6.3. Türk Hukukunda Ev Başkanının Sorumluluğu.....	242
6.4. Velâyet ile Adam Çalıştıranın Sorumluluğu Hükümleri Arasındaki İlişki.....	244
6.5. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi	245
6.6. Örnek Olaylar	245
7. Bağımlılık İlişisinin Kamu Hukukundan Kaynaklandığı Hâller.....	250
7.1. Genel Olarak	250
7.2. Kamu Görevlilerinin Fiillerinden Devletin Sorumluluğu	253
7.2.1. Genel Olarak	253
7.2.2. Hekimlerin Fiillerinden Devletin Sorumluluğu	254
7.2.3. Hâkimin Fiillerinden Devletin Sorumluluğu	258
7.3. Modern Dönemde Ortaya Çıkan Bazı Hâller	260
7.3.1. Tapu Sicilinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu.....	260
7.3.2. Noterlerin Çalıştırdıkları Kişilerin Fiillerinden Sorumluluğu	261
7.4. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi	265
7.5. Örnek Olaylar	266
8. Ortaklık İlişkisi	269
8.1. Genel Olarak	269
8.2. İslâm Hukukunda Mudârebe Akdi (Emek-Sermaye Ortaklığı) ..	270

8.2.1. Genel Olarak Ortaklık Türleri ve Mudârebe Akdinin Tanımı	270
8.2.2. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi.....	271
8.3. Türk Hukukunda Adi Ortaklık.....	272
8.3.1. Tanımı ve Unsurları	272
8.3.2. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi.....	273
8.4. Örnek Olaylar	274
9. Vekâlet Akdi	275
9.1. Tanımı ve Unsurları	275
9.2. Bağımlılık İlişkisi Özelinde Değerlendirilmesi	276
10. Değerlendirme.....	276

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ADAM ÇALIŞTIRANIN
SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ
SONUÇLARI

1. Tazminat	279
1.1. Genel Olarak.....	279
1.2. Tazminat Kavramı.....	280
1.3. Tazminatın Türleri ve Kapsamı	281
1.3.1. Tazminatın Türleri	281
1.3.1.1. Genel Olarak.....	281
1.3.1.2. Maddî Tazminat	282
1.3.1.3. Manevî Tazminat	282
1.3.2. Tazminatın Kapsamı.....	284
1.4. Tazminatın Belirlenmesi	286
1.4.1. Genel Olarak	286
1.4.2. Tazminat Şeklinin Belirlenmesi.....	288
1.4.2.1. İslâm Hukukunda.....	288
1.4.2.2. Türk Hukukunda.....	290

1.4.3. Tazminatın Belirlenme Anı	291
1.4.3.1. Genel Olarak.....	291
1.4.3.2. İslâm Hukukunda.....	291
1.4.3.3. Türk Hukukunda.....	292
1.4.3.4. Değerlendirme.....	293
1.4.4. Tazminat Miktarının Belirlenmesinde Dikkate Alınan Sebepler	294
1.4.4.1. Genel Olarak.....	294
1.4.4.2. Zarar Görenin Rızası	294
1.4.4.3. Zarar Görenin Kusuru	295
1.4.4.4. Üçüncü Kişinin Kusuru	295
1.4.4.5. Zarar Veren Kusuru.....	296
1.4.4.6. Beklenmedik Hâl ve Mücbir Sebep.....	296
2. Müteselsil Sorumluluk.....	297
2.1. Genel Olarak.....	297
2.2. İslâm Hukukunda.....	298
2.3. Türk Hukukunda.....	299
2.4. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Müteselsil Sorumluluk.....	300
2.4.1. Adam Çalıştıranların Müteselsil Sorumluluğu.....	300
2.4.2. Adam Çalıştıran ile Çalışanın Müteselsil Sorumluluğu.....	302
2.4.3. Adam Çalıştıran ile Üçüncü Kişinin Müteselsil Sorumluluğu	303
2.5. Müteselsil Sorumluluğun Hükümleri	304
2.5.1. İç İlişki ve Dış İlişki.....	304
2.5.2. Adam Çalıştıranın Çalışana Rücu Hakkı.....	305
3. Dava	306
3.1. Genel Olarak.....	306
3.2. Taraflar.....	307
3.3. İspat Yükü	307
3.3.1. Genel Olarak	307
3.3.2. İslâm Hukukunda.....	308

3.3.3. Türk Hukukunda	309
3.4. Türk Hukukunda Görevli ve Yetkili Mahkeme	311
4. Zamanaşımı	311
4.1. Genel Olarak	311
4.2. Adam Çalıştıranın Sorumluluğunda Zamanaşımı	312
4.2.1. Genel Olarak	312
4.2.2. İslâm Hukukunda	313
4.2.3. Türk Hukukunda	314
4.2.4. Değerlendirme	314
4.3. Zamanaşımı Süreleri	315
4.3.1. İslâm Hukukunda	315
4.3.2. Türk Hukukunda	316
4.4. Zamanaşımının Hukukî Niteliği	317
4.4.1. Genel Olarak	317
4.4.2. İslâm Hukukunda	318
4.4.3. Türk Hukukunda	318
SONUÇ	319
KAYNAKLAR	325